

# Forslag til ny hvitvaskingslov

I forslag til ny lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering utvides regelverket til nye grupper næringsdrivende og skjerper inn kravene på en del områder. Lovforslaget inneholder også nye hjemler for å ilegge rapporteringspliktige, som revisorer, administrative sanksjoner ved brudd på loven.



Statsautorisert revisor  
Thorolf Aurstad

Finansdepartementet la i februar 2018 frem et forslag til en ny lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Forslaget innebærer i stor grad en videreføring av gjeldende rett, men på enkelte punkter strammes reglene inn.

I en stadig mer globalisert verden der penger kan flyttes enklere og raskere enn noen gang, er effektive tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering viktig for å gjøre det vanskeligere å utnytte utbytte fra økonomisk motivert kriminalitet og å gjennomføre terrorangrep. Tiltakene mot hvitvasking og terrorfinansiering i loven skal beskytte næringslivet mot å bli misbrukt av kriminelle.

Lovforslaget i Prop. 40 L (2017–2018) gjennomfører store deler av EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv i norsk rett (direktiv 2015/849/EU). I tillegg innebærer lovforslaget at Norge implementerer en rekke av Financial Action Task Forces (FATF) sine anbefalinger om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering. Proposisjonen utvider regelverket til nye grupper næringsdrivende og skjerper inn kravene på en del områder. De skjerpede kravene gjelder områder som kundetiltak (tidligere «kundekontroll»), undersøkelser og rapportering. Loven har også en klarere vektlegging av at foretakene underlagt loven («rapporteringsplik-

tige») gjennomfører risikovurderinger og har en risikobasert tilnærming til gjennomføringen av loven. Lovforslaget inneholder også nye hjemler for å ilegge rapporteringspliktige administrative sanksjoner ved brudd på loven.

## Revisorloven, revisjonsstandarder og kobling mot hvitvaskingsregelverk

Etter revisorloven § 5–1 tredje ledd og ISA 240 – *Revisors oppgaver med og plikter til å vurdere misligheter ved revisjon av regnskaper*, er revisor allerede underlagt plikter til å følge opp misligheter som kan medføre vesentlig feilinformasjon i regnskapet.

Det er to typer tilsiktet feilinformasjon som er relevante for revisor; feilinformasjon som resultat av uredlig regnskapsrapportering og feilinformasjon som resultat av underslag av eiendeler.<sup>1</sup> Hvis revisor avdekker eller får indikasjon på slike forhold, må det følges opp, undersøkes og eventuelt rapporteres i samsvar med revisjonsstandarden

og revisorloven. Når feilene er av en slik art at revisor mistenker at et straffbart forhold har funnet sted, må revisor skifte fokus over på hvitvaskingsregelverket da en slik situasjon kan medføre undersøkelsesplikt. Disse undersøkelsene kan medføre at revisor kommer i en situasjon som utløser rapporteringsplikten etter hvitvaskingsreglene. Særløvgivningen pålegger da at revisor må vurdere å trekke seg.<sup>2</sup> Revisorloven regulerer også hvordan kommunikasjon med klient, nummerert brev, skal foregå. For revisor er det viktig å informere klienten og begrunne hvorfor man eventuelt trekker seg, uten at dette bryter med forbudet mot å informere klienten om at melding om mistenkelig transaksjon er sendt.<sup>3</sup> Vi ser her en kobling mellom revisorloven, revisjonsstandardene og hvitvaskingsregelverket som kan være en krevende øvelse for revisor å manøvrere seg korrekt mellom. Det er berettiget å ha tydelige forventninger til oss revisorer som rapporteringspliktige

<sup>2</sup> Revisorloven § 7-1.

<sup>3</sup> Lovforslaget § 28.

<sup>1</sup> ISA 240 punkt 3.

## Artikkelens oppbygging

Helt først i denne artikkelen vil jeg minne om revisors plikter etter revisorloven og revisjonsstandardene til å følge opp misligheter i forbindelse med revisjonen. Dette kommer i tillegg til kravene i hvitvaskingsloven. Deretter skal jeg forsøke å trekke frem hovedpunkter i forslag til ny lov og forarbeidene. Her vil jeg legge vekt på om lovforslaget og forarbeidene gir en klargjøring av hva som anses å være hvitvasking, hvem pliktene påhviler og om det foreligger noen endringer i undersøkelses- og rapporteringsplikten. Til slutt vil jeg kort kommentere de omfattende sanksjonene, bøtene og strafferammene de rapporteringspliktige kan bli ilagt.



*Tiltakene mot hvitvasking og terrorfinansiering i loven skal beskytte næringslivet mot å bli misbrukt av kriminelle.*

etter hvitvaskingsloven. Samtidig må myndighetene være klar over at hvitvaskingsreglene pålegger de rapporteringspliktige omfattende plikter.

Undersøkelses- og rapporteringsplikten er knyttet til mistanke om at midler som håndteres er utbytte av en straffbar handling. Dette kan oppleves annerledes for revisorer, som ikke håndterer kunders midler, slik som en bank, eiendomsmegler eller forsikringsforetak. Revisorer og godkjente revisjonsselskaper er rapporteringspliktige på grunn av sin rolle med å kontrollere at klientenes regnskaper er riktige. Når en revisor får mistanke om mulige straffbare forhold, er dette oftest ikke knyttet til befatning med midler som kan være utbytte av en straffbar handling, men heller til regnskapsmateriale mv. som kan indikere det bakenforliggende straffbare forholdet. Formålet med hvitvaskingsloven er å forebygge og avdekke hvitvasking og terrorfinansiering. Tiltakene i loven skal beskytte det finansielle og økonomiske systemet ved å forebygge og avdekke at revisorer og andre rapporteringspliktige brukes eller forsøkes brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering. Selv om revisor ikke har som sin primære oppgave å avdekke misligheter, bidrar revisjon definitivt til å forebygge og

avdekke misligheter og økonomisk kriminalitet slik at vi kan opprettholde et sunt næringsliv.

#### Rapporteringspliktige

Etter lovforslaget er statsautoriserte og registrerte revisorer og godkjente revisjonsselskaper rapporteringspliktige etter loven.<sup>4</sup> Det at revisjonsselskaper nå også er angitt som rapporteringspliktige, klargjør og er i tråd med den gjeldende praktiseringen av regelverket. Dette klargjør også at kravene til rutiner, opplæring, hvitvaskingsansvarlig, mv. oppfylles på foretaksnivået og at disse pliktene ikke påhviler enkeltpersoner. Departementet presiserer at det er opplagt at alle fysiske personer som utøver tjeneste for den rapporteringspliktige, også vil være bundet av hvitvaskingslovens regler i den grad tjenesteutøvelsen består i å oppfylle rapporteringspliktiges plikter etter hvitvaskingsregelverket.<sup>5</sup>

#### Øverste ledelse

Departementet er enig med høringsinstansene i at «øverste ledelse» ikke defineres i hvitvaskingsloven, da fordelingen av ansvaret for å gjennomføre de konkrete pliktene i hvitvaskingsloven bør gjøres av de rapporteringspliktige

selv. Det er likevel grunn til å understreke at selskapets øverste ledelse, det vil si styret og daglig leder i aksjeselskaper, og tilsvarende selskapsorganer i andre foretak, vil beholde et overordnet ansvar for etterlevelsen av hvitvaskingsloven. Dette inkluderer å sørge for at det utarbeides en risikovurdering tilpasset virksomhetens art og omfang, og ansvar for at risikovurderingen dokumenteres og holdes oppdatert.<sup>6</sup> Videre inkluderer det ansvaret for at det utarbeides rutiner i virksomheten som er tilpasset den identifiserte risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering, og ansvar for at rutinene holdes oppdatert.<sup>7</sup> Departementet understreker at friheten til å organisere den interne ansvarsfordelingen i rapporteringspliktige foretak ikke i seg selv medfører at styret og daglig leder fritas for ansvar i tilfeller der det skjer brudd på hvitvaskingslovens regler som følge av mangelfull oppfølging av regelverket.

Den rapporteringspliktiges rutiner skal fastsettes på virksomhetens øverste nivå, styret, og tilsvarende selskapsorganer i andre foretak. Disse organene har også ansvaret for at det utpekes en person med særskilt ansvar for å

<sup>4</sup> § 4 annet ledd bokstav a.

<sup>5</sup> Proposisjonen avsnitt 3.5.3.

<sup>6</sup> Lovforslaget § 7.

<sup>7</sup> Lovforslaget § 8.

følge opp rutinene, hvitvaskingsansvarlig.<sup>8</sup> Dette er en videreføring av gjeldende lovgivning.<sup>9</sup>

### Undersøkelses- og rapporteringsplikt. Definisjon av hvitvasking

Det er foreslått endringer i reglene om undersøkelses- og rapporteringsplikt. Forhold som medfører undersøkelsesplikt, er endret fra «mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller terrorfinansiering» i gjeldende lov til «avdekker forhold som kan indikere at midler har tilknytning til hvitvasking eller terrorfinansiering». Det er uten betydning for undersøkelsesplikten hva slags straffbart forhold et utbytte stammer fra. Undersøkelsesplikt vil derfor kunne utløses dersom revisor eksempelvis har grunn til å tro at midlene er unndratt beskatning, underslag e.l. Revisor kan for alle praktiske formål legge til grunn at all befatning med midler som er utbytte av straffbar handling, vil være «hvitvasking» i hvitvaskingslovens forstand.<sup>10</sup> Dette er en videreføring av gjeldende regelverk.

Departementet foreslår at dersom det etter nærmere undersøkelser er forhold som gir grunnlag for mistanke om hvitvasking eller terrorfinansiering, skal revisor oversende opplysninger til Økokrim.<sup>11</sup> «Hvitvasking» defineres i lovforslaget § 2 første ledd bokstav a, som handling som beskrevet i straffeloven § 332 (heleri) og § 337 (hvitvasking).

Heleri i straffeloven § 332 omfatter det å motta eller skaffe seg eller andre del i utbytte av en straffbar handling. Hvitvasking i straffeloven § 337 omfatter det å yte bistand til å sikre utbyttet av en straffbar handling for en annen ved for eksempel å innkreve, oppbevare, skjule, transportere, sende, overføre, konvertere, avhende, pantsette eller investere utbyttet. Hvitvasking omfatter også det å skjule eller tilsløre hvor utbyttet av en straffbar handling som vedkommende selv har begått, befinner seg, stammer fra, hvem som har rådig-

heten over det, dets bevegelser, eller rettigheter som er knyttet til det (selv-vask). Dette kan gjøres gjennom konvertering eller overføring av formuesgoder eller på annen måte.

Etter forespørsel fra Økokrim skal revisor og andre rapporteringspliktige etter lovforslaget oversende andre nødvendige opplysninger, uavhengig av om revisor av eget tiltak har oversendt opplysninger i henhold til rapporteringsplikten. Departementet understreker at både fjerde hvitvaskingsdirektiv og FATFs anbefalinger stiller krav om at Økokrim ved EFE (Enheten for finansiell etterretning) skal kunne etterspørre opplysninger direkte fra enhver rapporteringspliktig, uavhengig av om det er rapportert fra vedkommende på forhånd. Det er forutsatt at Økokrim må ha en konkret grunn til å be om opplysninger, typisk informasjon fra en annen rapporteringspliktig. Økokrim skal ikke bruke bestemmelsen til å «gå på fisketur». Dette er en endring fra gjeldende regelverk. Det presiseres at rapporteringsplikten og opplysningsplikten gjelder personlig for styremedlemmer, ledere, ansatte og andre som utfører oppdrag på vegne av rapporteringspliktig.<sup>12</sup>

### Reelle rettighetshavere

Det foreslås en særskilt bestemmelse om identifisering av reelle rettighetshavere i kapittelet om kundetiltak. Målet er å tydeliggjøre for revisor og de andre rapporteringspliktige hva som er forventet å skulle innhentes av informasjon som ledd i gjennomføringen av kundetiltak. Departementet foreslår også å tydeliggjøre plikten til å forstå kundens eierskaps- og kontrollstruktur.

Departementet foreslår at rapporteringspliktige skal gjennomføre «egne tiltak» for å identifisere reelle rettighetshavere, og som grunnlag for dette forstå eierskaps- og kontrollstrukturen.<sup>13</sup> Hva som er «egne tiltak», skal tilpasses risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering.<sup>14</sup> Egnede tiltak kan være å ta utgangspunkt i dokumentasjonen inn-

hentet som ledd i å forstå eierskaps- og kontrollstrukturen hos kunden, jf. lovforslaget § 13 første ledd, herunder eksempelvis aksjonærregister eller lignende fortegnelse over medlemskap og eierskap til eierandeler.

Rapporteringspliktige bør også vurdere å benytte seg av åpne kilder som kan gi informasjon om eierskap og kontroll over kunden. Eksempler på slike kilder kan være internettsider som tilgjengeliggjør informasjon fra regnskapsrapporteringen, eller nyhetskilder som kaster lys over eierskaps- og kontrollstrukturen i relevante foretak, slik som aksjonærvavaler. Departementet uttaler at bekreftelse av identiteten ikke kan overlates i sin helhet til kunden. «Det er med andre ord ikke tilstrekkelig å spørre foretaket om hvem reell rettighetshaver er, og så bygge på dette svaret uten egne bekræftelser av opplysningene som gis».<sup>15</sup> Samtidig fremgår det klart at det ikke er meningen å gå bort fra at identifisering av reelle rettighetshavere skal skje ut fra en risikobasert tilnærming, jf. Finanstilsynets rundskriv 3/2017 punkt 6.3.2:<sup>16</sup> «Revisor skal spørre kunden om foretaket har reelle rettighetshavere og hvem disse er. I de fleste tilfellene vil kundens opplysninger eller oversikt være tilstrekkelig». Det blir lite realitet igjen i den risikobaserte tilnærmingen hvis det ikke lenger skal være mulig å vurdere informasjon fra foretaket som tilstrekkelig, når det ikke er grunn til å tvile på at den er riktig. Det er heller ikke foreslått noen endring i lovbestemmelsen på dette punktet.

Hvitvaskingslovutvalget har foreslått en særskilt lov om opprettelse av et register over reelle rettighetshavere. Dette forslaget vil følges opp av departementet i en senere proposisjon til Stortinget. Departementet presiserer at fjerde hvitvaskingsdirektiv uttrykkelig bestemmer at rapporteringspliktige ikke utelukkende kan bruke registeret ved identifisering av reelle rettighetshavere.<sup>17</sup> Etter fjerde hvitvaskingsdirektiv artikkel 30 nr. 8 og 31 nr. 6 skal det benyttes en risikobasert tilnærming. Etter forhol-

8 Lovforslaget § 8 fjerde og femte ledd.

9 Hvitvaskingsloven § 23 annet ledd.

10 Proposisjonen punkt 3.3.7.1 og NOU 2016: 27 punkt 2.3.4.2.

11 Lovforslaget § 26.

12 Fjerde hvitvaskingsdirektiv artikkel 33 nr. 1, jf. lovforslaget § 26 annet ledd.

13 Lovforslaget § 13 første ledd.

14 Jf. lovutkastet § 9 om risikobasert gjennomføring av kundetiltak.

15 Proposisjonen punkt 5.4.6.3.

16 Veiledning om revisors og revisjonsselskaps etterlevelse av hvitvaskingsregelverket.

17 Prop. 40 L (2017-2018) punkt 5.4.6.3.

dene kan det være nødvendig å bekrefte informasjonen i registeret med opplysninger fra andre kilder.

Tiltakene skal dokumenteres slik at det er mulig for rapporteringspliktige å vise for tilsynsmyndigheten hva som er gjort for å etterleve lovens krav.

#### Prosjekt om identifikasjon av reelle rettighetshavere

Revisorforeningen er involvert i et separat prosjekt sammen med Finans Norge, Norsk Øko-forum og Tax Justice Network Norge om «Identifikasjon av reelle rettighetshavere i praksis». Prosjektet ventes ferdigstilt i mai 2018.

#### Strengere reaksjonsformer – sanksjoner, gebyrer og straff

Departementet foreslår at det innføres hjemler for å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på særskilte bestemmelser i hvitvaskingsloven. Overtredelsesgebyrene skal kunne ilegges både fysiske og juridiske personer. Bestemmelsene

innføres for å oppfylle nye EØS-krav etter fjerde hvitvaskingsdirektiv.

Rapporteringspliktige som ikke er finansforetak, kan ilegges overtredelsesgebyr på inntil ni millioner kroner, eventuelt inntil det dobbelte av vinningen som er oppnådd ved overtredelsen. Dette gjelder både foretak og enkeltpersoner.

I finansforetak kan overtredelsesgebyr ilegges med inntil 44 millioner kroner både for foretak og personer, eventuelt kan overtredelsesgebyr settes til det dobbelte av vinningen. Gebyret kan forhøyes til 10 % av omsetningen i siste godkjente årsregnskap, dersom dette beløpet er høyere. Dersom rapporteringspliktige er del av konsern, skal siste godkjente konsoliderte årsregnskap legges til grunn.<sup>18</sup>

<sup>18</sup> Lovforslaget § 49 fjerde og femte ledd.

#### Avsluttende kommentar

Formålsbestemmelsen i lovforslaget er utvidet sammenlignet med gjeldende hvitvaskingslov, slik at det nå er fremhevet at de tiltakene som beskrives i hvitvaskingsloven skal beskytte det finansielle og økonomiske systemet ved å forebygge og avdekke at revisorer og andre rapporteringspliktige brukes eller forsøkes brukt som ledd i hvitvasking eller terrorfinansiering.

For Revisorforeningen er det viktig at kravene i hvitvaskingsloven kan oppfylles på en effektiv måte. Ressursene i arbeidet mot hvitvasking og terrorfinansiering bør settes inn der de gjør mest nytte. Etter vår oppfatning bør den risikobaserte tilnærmingen i loven legges godt til rette for det. Det vil også være viktig å få til et godt samspill med tilsyns- og politimyndighetene for å få loven til å fungere etter hensikten.



Ønsker du å få beskjed når foretak i ditt område blir revisjonspliktige?

Bisnode SmartCheck:

## Aldri har det vært lettere å oppdatere seg på markedet

SmartCheck er verktøyet som lar deg prospektere, kredittsjekke og overvåke dine kunder. Bisnode har skreddersydd SmartCheck for Revisorforeningens medlemmer.

**Nytt for deg som er medlem av Revisorforeningen. Du får:**

1. Bransjeanalyse av klientenes regnskap.
2. Varsling når klienter får betalingsanmerkninger, og når foretak i området blir revisjonspliktige.
3. Revisoranmerkninger med kommentarer fra årsregnskapet.
4. Norges mest brukte kredittsjekk.

**Alt i en og samme løsning**

Kontakt Øyvind Øksnes for en uforpliktende gjennomgang av SmartCheck. Ring 936 26 718. Eller send e-post til [oyvind.oksnes@bisnode.com](mailto:oyvind.oksnes@bisnode.com)

